

HOOFSTUK 3

NAVORSINGMETODOLOGIESE BEPLANNING EN VERLOOP

3.1 INLEIDING

Navorsing word gedefinieer as “a process through which we attempt to achieve systematically and with the support of data the answer to a question, the resolution of a problem, or a greater understanding of a phenomenon” (Leedy in Adams, Collair, Oswald & Perold, 2004:354). Die doel van hierdie studie is om werklik diep in die fenomeen van veerkragbenutting te delf ten einde ’n verklarende begryping te vorm van die samehangende, wederkerige en/of responsiewe dinamiek van die verloop van middel-adolesseente se veerkragbenutting in die konteks van die hersaamgestelde gesin.

In Hoofstuk Twee het ek ’n kritiese literatuuroorsig uitgevoer ten einde ’n bio-ekologiese interpretasie van die fenomeen van veerkrag te konstrueer. Hoofstuk Drie bevat die metodologie van my studie: dit is ’n konseptualisering van die metodes wat ek gaan gebruik om op ’n sistematiese manier my primêre navorsingsvraag te beantwoord naamlik, “*Hoe benut middel-adolesseente hul veerkragteienskappe om ten spyte van moontlike disfunksionele verhoudings tussen hul biologiese ouers op meso-sisteem vlak, steeds optimaal te ontwikkel, in die proses van hul beweging tussen die twee mikro-gesinsisteme van die hersaamgestelde gesin?*” asook om tot dieper begrip van die bogenoemde fenomeen van veerkragbenutting te kan kom.

In die konstruksie van my navorsingsmetodologiese benadering en die verloop van my studie word die volgende in aanmerking geneem: Eerstens gee ek ’n uiteensetting van my teoretiese paradigma wat gevolg word deur my metodologiese paradigmatische perspektief waarin ek my navorsingsontwerp, metodes van data-insameling, data-analise en data-interpretasie krities sal ondersoek. Daarna sal ek oor my rol as navorser besin, veral met betrekking tot die dilemma wat ek as opvoedkundige sielkundige in praktyk teenoor my rol as navorser mag ondervind. Ek sal dan vervolg met die kwaliteitsversekeringskriteria van my studie deur te besin oor geloofwaardigheid, vertroubaarheid en toepaslikheid. Ten slotte sal die etiese maatreëls wat ek tydens my studie moet handhaaf, in oorweging geneem word.

3.2 NAVORSINGSPARADIGMA

3.2.1 Teoretiese paradigma

Silverman (in Henning, 2004:14) meld dat teorieë verklarings is van hoe dinge in mekaar pas en ten doel het om te verduidelik hoekom dinge gebeur soos dit wel gebeur. Teorieë help ons om ons leefwêreld uit te sorteer, om sin te maak daarvan, dit lei ons in hoe om op te tree binne hierdie wêreld en dit voorspel in terme van samehange en wetmatighede wat kan gebeur. Teorieë word gevorm deur op 'n sistematiese manier proposisies of veralgemenings te ontwikkel, wat die verhouding tussen dinge verklaar. Teorieë is menslike konstruksies: hulle ontstaan vanaf inligting wat mense versamel deur hul sintuie sowel as hul ervarings. Hierdie inligting word in informele en formele teorieë saamgevat by wyse van die kognitiewe proses van dink. Hierdie tipe van denke of kognitiewe proses word teoretisering genoem (Henning, 2004:14).

Weens die feit dat verskillende mense die wêreld vanuit verskillende perspektiewe beskou, neem hulle ook verskillende posisies of teoretiese perspektiewe as hul wêreldbeskouing in: *“theoretical perspectives are interrelated sets of assumptions, concepts and propositions that constitute a view of the world”* (Henning, 2004:15). Hatch (2002:12) postuleer dat, alhoewel 'n navorser se navorsingsvraag die kern is waarom die navorsing wentel, dit nie die beginpunt van navorsing behoort te wees nie. Volgens dié outeur behoort die navorser se eerste stap 'n indiepte studie aangaande die wêreld van kennis omtrent die besondere onderwerp(e) te wees. Om te weet wat die mens se denke en uitgangspunte aangaande die werklikheid is en om verskillende teorieë rakende die konstruering van kennis op die betrokke terrein te verken, is 'n essensiële voorvereiste vir 'n navorsingstudie.

'n Navorser benader dus 'n studie vanuit 'n bepaalde paradigma of wêreldbeskouing. Adams *et al.* (2004:356) beskryf 'n navorsingsparadigma as *“the broad theoretical orientation to which a particular research study belongs”*. Hierdie breë teoretiese oriëntasie kan omskryf word as 'n stel beginsels vanwaaruit 'n navorser se ontologiese, epistemologiese en metodologiese veronderstellings gekonstitueer word. Ontologie gee 'n aanduiding van die beskouing oor die aard van die realiteit wat bestudeer word. Die woord *epistemologie*, wat afstam van die Griekse term *episteme* wat *kennis* beteken, dui op die filosofie van kennis, of *“how we come to know”* (Henning, 2004:15), asook die verhouding tussen die navorser en die kennis wat nog oopgebreek moet word. Navorsingsmetodologie is die wetenskap van hoe die navorser meer omtrent die realiteit of die wêreld kan uitvind. Dit is ook prakties van aard, vanuit die vooronderstelling dat kennis bekom word deur sekere maniere van ondersoek (Adams *et al.*,

2004:356; Dyer, 2006:5; Henning, 2004:15). Henning (2004:15) verduidelik die verband tussen epistemologie en metodologie soos volg:

“Epistemology and methodology are intimately related: the former involves the philosophy of how we come to know the world and the latter involves the practice of coming to know and how we study this practice.”

Hitchcock en Hughes (in Cohen *et al.*, 2000:3) postuleer dat ontologiese en epistemologiese aannames mekaar hiërargies beïnvloed: *“... ontological assumptions give rise to epistemological assumptions; these, in turn, give rise to methodological considerations and these, in turn give rise to issues of instrumentation and data collection”*. Mason (2002:59) beklemtoon die feit dat wanneer ’n navorser ’n persoonlike paradigmatische perspektief definieer, is die wisselwerking tussen die ontologiese en epistemologiese opvattinge (meta-teoretiese raamwerk), die navorsingsvraag en die metodologie, van uiterste belang. Hoe ons oor die bestaan en samestelling van die sosiale wêreld dink (ons ontologie) vorm ons opvattinge oor hoe ons meer oor die sosiale wêreld kan teweete kom. Omgekeerd kan daar ook geredeneer word dat hoe ons na die kennis kyk (ons epistemologie en metodes wat gebruik word) dan weer rig wat ons moontlik in die sosiale wêreld kan sien. Ons denkproses oor epistemologiese en ontologiese uitgangspunte moet dus gekombineer word met deeglik begronde, strategiese en praktiese oorweging van die metodes wat gebruik gaan word.

Aangesien hierdie navorsingstudie ’n uitvloeisel van my denke en nuuskierigheid rakende die sosiale wêreld van die middel-adolesent in die konteks van die hersaamgestelde gesin is, is dit dus deel van my en kan ek myself nie daarvan losmaak of skei nie. Alles wat ek skryf en navors is ingekleur deur my persoonlike epistemologiese en ontologiese oortuigings wat opsigself weer die metodologie van die studie beïnvloed.

Vanuit ’n ontologiese perspektief benader ek hierdie studie vanuit die **Sosiaal-Konstruktivistiese** wêreldbeskouing. Die Sosiale konstruktivisme beskou kennis as ’n sosiale konstruk, taal as ’n sosiale fenomeen en die individu as ’n rasonale persoon, en poneer ’n antropologie van betekenis konstruksie. In kort: *“Humans are social beings who live in the domain of language. Inherent in every social system are values and norms that facilitate relationships and existence”*. (Jansen, 2004:402). In die sosiaal-konstruktivistiese paradigma is individue voortdurend besig om realiteite te konstrueer in die wêreld waarin hul leef en werk en heg hul veelvuldige subjektiewe betekenis aan hul ervarings van die realiteit. Hierdie veelvuldigheid maak elke individu se persepsie van die realiteit geldig. Aangesien die menslike realiteit gemeenskaplik en sosiaal gekonstrueer en uitgeleef word, word die mens

voortdurend gekonfronteer met 'n diversiteit van interpretasies van die realiteit. Die mens proses hul realiteite vanuit 'n konstellasie van uitgangspunte en daar kan dus aanvaar word dat geen twee individue se ervarings van die realiteit dieselfde is nie. Elke individu se subjektiewe “stem” word dus in navorsing binne die sosiale konstruktivisme in ag geneem en nie gemeet teen voorafbepaalde reëls of norme nie (Jansen, 2004:382; Terre Blanche & Durrheim, 2002:131).

In my poging om die middel-adolesente se veerkragbenutting in die konteks van die hersaamgestelde gesin te verstaan gaan ek van die standpunt af uit dat elke middel-adolesent die wêreld ervaar deur 'n prisma van veelvuldige realiteite en dat geen twee realiteite presies dieselfde of ekwivalent aan mekaar kan wees nie. Die sosiale en persoonlike wêreld wat middel-adolesente in die konteks van die hersaamgestelde gesin vir hulself skep funksioneer nie altyd so eenvoudig nie, aangesien dit die individu self is wat meeskep aan die veelvuldige realiteite wat dan deur hulself as werklik en geldig beleef word. Aangesien die “wêreld” van die individu gedurig verander, verander betekenisgewing ook sodanig en word die sosiale en persoonlike werklikhede voortdurend geïnterpreteer en herïnterpreteer.

Gesien in die lig van die bio-ekologiese sisteemteorie bestaan die sosiale wêreld van die middel-adolesent uit verskillende sisteme wat in interaksie met mekaar verkeer. Die spesifieke mikro-gesinsisteem waarin die middel-adolesent verkeer het 'n invloed op sy/haar gekonstrueerde werklikheid en interpretasies van ervarings en omgekeerd. Aangesien ek die subjektiewe realiteit van die middel-adolesent in die konteks van die hersaamgestelde gesin wil probeer verstaan, om sodoende die aard van hul veerkragbenutting te bepaal, benader ek dus hierdie studie vanuit die **Interpretivistiese** paradigma: “*The central endeavour in the context of the interpretive paradigm is to understand the subjective world of human experience ...*” (Cohen *et al.*, 2000:22). My epistemologiese oortuiging is dat kennis, in die sin van die *verstaan* van 'n individu se persoonlike ervarings en realiteite, binne 'n besondere konteks, relatief, veelvuldig en subjektief is en dat ek as navorser en die middel-adolesente hierdie *verstaan* gesamentlik moet konstrueer.

'n Interpretivistiese studie word as 'n interaktiewe proses beskou, waar die deelnemers en die navorser mekaar wedersyds beïnvloed en dit behels gevolglik 'n persoonlike, interaktiewe wyse van data-insameling. Kennis word dus gekonstrueer deur beskrywings van individue se oortuigings, waardes, intensies, sosiale ervarings, betekenisgewing en persepsies van sosiale situasies. Die navorser poog dus om baie naby aan die deelnemer se persoonlike wêreld te beweeg, in der waarheid in die binnekringe van die deelnemer se

ervaringswêreld te beweeg. Hierdie binnedring van die deelnemer se ervaringswêreld gebeur nie direk of in totaliteit nie, aangesien toegang afhang van en gekompliseer word deur die navorser se eie beskouing aangaande persoonlike realiteite. Die doel hiermee is om eerder die deelnemer se gedrag te verstaan, as om gedrag patroonmatig te probeer verklaar of te voorspel. (Adams *et al.*, 2004:356; Anderson & Arsenault, 1998:5; Henning, 2004:20; Smith & Osborne, 2003:54; Terre Blanche & Durrheim, 2002:127).

Bogenoemde beteken egter nie dat die navorser die een is wat “weet” nie. Ek verstaan baie duidelik dat die individu wat my die geleentheid gun om navorsing binne sy/haar private realiteit te kan doen, die een is wat “weet” en dan ook die ekspert is van sy/haar eie lewe. Die “weet” en verstaan van die interne realiteite van die deelnemers is moontlik deur versigtig, met respek, en sistematies die sieninge, betekenisse, optredes en gebeure in hul lewe te verken. Om die subjektiewe realiteit van die middel-adolesent te verken en te probeer verstaan beteken dat beide die middel-adolesent en die navorser betekenis gesamentlik moet konstrueer. Beide hul stemme (elke individuele deelnemer en die navorser s'n) moet in die gevolgtrekking opklink, aangesien daar nie net een enkele interpretasie van die werklikheid is nie (Denzin & Lincoln, 2000:23). Veerkragbenutting van die middel-adolesente sal dus vanuit die middel-adolesente se subjektiewe posisie beskryf word, aangesien my oogpunt as navorser nie die kennisbron en fokus van die studie is nie, maar wel die subjektiewe ervarings soos deur die middel-adolesente beteken.

Ek as interpretivistiese navorser is oortuig van die feit dat 'n interpretivistiese navorsingstudie nie ten doel het om die “waarheid” te “ontdek” nie maar juis om onwrikbaar vas te hou aan die doel van diepere begrip van die realiteit of van veelvuldige realiteite, al kan dié doel ook nie bereik word nie. Wetenskaplike metodes kan slegs 'n geskatte weergawe van die realiteite en werklikhede lewer en daarom is “onsekerheid” die belangrikste konsep van hierdie paradigma. Die doel van navorsing gaan nie om die realiteit te bewys nie, maar eerder om veelvuldige realiteite te begryp (Henning, 2004:19).

'n Interpretivis se kennis is versprei en verdeeld. Die navorser moet op verskillende plekke en na verskillende dinge kyk ten einde 'n fenomeen te kan verstaan. Deur versigtig, respekvol en sistematies die deelnemers se uitgangspunte, betekenisse, ervarings en gebeure in hul lewe te ondersoek kan 'n mate van begrip van die deelnemers se persoonlike realiteite gekonstrueer word deur die navorser en deelnemers. Fenomene en gebeure kan slegs verstaan word deur 'n verstandelike proses van interpretasie wat beïnvloed word en in interaksie staan met die sosiale konteks. In die data wat ek gaan analiseer gaan ek nie net soek vir die betekenisgewing van individue aan hul veelvuldige realiteite nie, maar ek

gaan ook na die “hoekom” en die “wat” van betekenisgewing kyk. Dus kyk ek as interpretivis na die raamwerk van veelvoudige betekenisgewing (Henning, 2004:20).

As kwalitatiewe navorser glo ek dat alle individue, in ’n poging om van hulle leefwêreld te probeer sin maak, hulle eie realiteite skep en spesifieke betekenis aan gebeure en ervarings gee (McMillan & Schmacher, 2001:395). My soeke na kennis word dus ook beïnvloed deur my eie perspektiewe en subjektiwiteit sowel as deur die kennis wat ontdek word. Wat egter van uiterste belang is, is dat ek my eie stem voortdurend moet kan raak hoor en daarvoor moet kan reflekteer. Gedurende die voorafgaande konseptualisering van die studie het ek gereflekteer oor my proses, my uitgangspunte, oor die data en my interpretasies daarvan, aangesien alles wat ek kommunikeer ’n geïnterpreteerde aanbieding sal wees van my eie subjektiewe realiteit.

3.2.2 Metodologiese paradigma

“To answer some research questions, we cannot skim across the surface. We must dig deep to get a complete understanding of the phenomenon we are studying. In qualitative research, we did indeed dig deep. We collected numerous forms of data and examined them from various angles to construct a rich and meaningful picture, a multifaceted situation” (Leedy & Ormrod, 2005:133).

Nadat ek my ontologiese en epistemologiese uitgangspunte duidelik gedefinieer het is dit vir my voor-die-hand-liggend dat ek myself as ’n kwalitatiewe navorser definieer. Die “... *quest for understanding and for in-depth inquiry*” (Henning, 2004:3) is die spilpunt waarom my studie in totaliteit wentel. Kwalitatiewe navorsers bestudeer ’n verskynsel of fenomeen binne die natuurlike konteks en poog om inligting beter te verstaan en te interpreteer in terme van betekenis(se) wat die individu daaraan toevoeg (Denzin & Lincoln, 2000:3). Leedy en Ormrod (2005:133) vul hierby aan en meld dat die fenomeen in al die kompleksiteit daarvan ondersoek moet word. Die fenomeen wat verstaan wil word bestaan uit verskeie dimensies en lae, dus moet daar gepoog word om die sosiale situasie in veelfasettige vorm weer te gee. My doel in hierdie studie is dus om ’n spesifieke fenomeen, naamlik veerkragbenutting van middel-adolessente in hersaamgestelde gesinne, in diepte te verken om sodoende ’n verklarende begryping te kan vorm van die samehangende, wederkerige en/of responsiewe dinamiek van die benutting deur middel-adolessente van geskeide ouers, van hul veerkragenskappe binne hul twee mikro-gesinsisteme. Veerkragbenutting word dus in sy veelfasettige vorm beskou.

Kwalitatiewe metodologie verwys in die breedste sin na navorsing wat beskrywende data oplewer, in die vorm van mense se eie geskrewe en gesproke woorde, sowel as observasies oor hul gedrag (Taylor & Bogdan, 1998:7). Aangesien kwalitatiewe navorsing 'n holistiese beskouing huldig word daar dus gefokus op die begryping van die geheel. Die verhouding tussen die dele van die betrokke sisteem word in ag geneem ten einde te fokus op beter begrip van 'n gegewe sosiale situasie. Hierdie begryping van 'n sosiale verskynsel moet vanuit die deelnemer se perspektief verhelder word aangesien veelvuldige realiteite sosiaal gekonstrueer word deur die betekenis wat elke deelnemer self na die verskynsel bring. Deur middel van die induktiewe en beskrywende aard van 'n kwalitatiewe navorsingsbenadering is dit dus moontlik om die fynere nuanses van betekenisgewing te ondervang wat nie sou moontlik gewees het in die geval van vraelyste nie. Die middel-adolesente se persoonlike menings wat hulle aan aspekte in hul lewe heg word weergegee. Aangesien die realiteit van die hersaamgestelde gesin kompleks is, kan sommige gebeure nie gereduseer word tot 'n enkelvoudige interpretasie nie en daarom is 'n gedetailleerde beskrywing essensieel (Cohen *et al.*, 2000:21; McMillan & Schumacher, 2001:15-18).

Ek ondersteun Henning (2004:9) se siening wat beklemtoon dat die kwalitatiewe navorser verby die punt van ondersoek en beskrywings moet beweeg na 'n punt waar die verstaan, wat uit die beskrywings voortvloei, na die volgende logiese vlak, naamlik verklaring, beweeg: om van “*verstehen*” na “*erklären*” te beweeg. Alvorens die navorser kan verstaan is deeglike beskrywing egter nodig. Die meegaande metodologiese strategieë wat korreleer met my ontologiese en epistemologiese raamwerk, soos gestel in 3.2.1, is interaktief, interpreterend en kwalitatief van aard. Die ontologie van konstruktivisme ondersteun hierdie benadering aangesien individue se subjektiewe, uniek gekonstrueerde ervarings as werklik, geldig en daarom as belangrik beskou word. Ek glo dat mense se ervarings die beste verstaan word deur met hulle in interaksie te wees en na hulle te luister. In 'n poging om antwoorde op my navorsingsvrae te vind sal my luister-aktiwiteit die kern van my metodologiese uitgangspunt vorm. Die proses, hulpmiddels en prosedures wat in die studie gevolg word, sluit metodes in wat mekaar komplementeer, wat ten doel het dat die data en bevindinge wat na vore kom, 'n refleksie sal wees op die navorsingsvraag asook die doel van die studie sal verhelder (Henning, 2004:36).

'n Kwalitatiewe navorsingsontwerp vereis van die navorser om as die navorsingsinstrument op te tree en skep ruimte vir die beskrywing van die navorser se rol asook ideologiese voorkeure. Ofskoon kwalitatiewe navorsing fokus op die deelnemende individue se subjektiewe interpretasie van realiteit, kan die navorser se soeke na kennis beïnvloed word deur sy/haar eie perspektiewe en subjektiwiteit. Dit is nodig om gebeure deur die oë van die

deelnemer te bestudeer, eerder as dié van die navorser, aangesien my standpunt nie die fokus van die studie is nie, maar wel die subjektiewe ervarings soos deur die middel-adolescente beteken (Anderson & Arsenault, 1998:5). Lincoln en Guba (in Cohen *et al.*, 2000:312) bespreek die belangrikheid van reflektiwiteit as 'n proses waartydens navorsers hulself krities evalueer as deelnemers aan die navorsingsproses. 'n Reflektiewe joernaal, wat bestaan uit drie dele, naamlik daaglikse skedule, persoonlike dagboek en aantekeninge oor die metodologie sal bygehou word. Hierdie data-insamelingstegniek word geïmplementeer om te verseker dat ek te alle tye bewus sal wees van my eie vooroordele en subjektiwiteit ten einde die impak daarvan op die resultate van my navorsing te verminder.

Die begryping van veerkragbenutting van die middel-adolescente in hul beweging tussen twee mikro-gesinsisteme, sal dus vanuit die **middel-adolescente se perspektief** verhelder word. Die waardes en perspektiewe van verskillende individue moet dus in ag geneem word in die soeke na kennis (Anderson & Arsenault, 1998:5). Vanuit die unieke konteks van elke hersaamgestelde gesin is elke individu uniek en kan resultate dus nie veralgemeen word nie (McMillan & Schumacher, 2001:15-18).

3.3 NAVORSINGSONTWERP

3.3.1 Veelvuldige-gevalllestudie

Die navorsingsontwerp werp insig op hoe die studie beplan word, wat met die deelnemers gaan gebeur, asook watter spesifieke data-insamelingsmetodes gebruik gaan word. Dit is die plan of bloudruk van hoe die navorser beoog om die navorsing uit te voer. (McMillan & Schumacher, 2001:31; Mouton, 2001:55). As interpretivistiese kwalitatiewe navorser het ek besluit op 'n gevalllestudie as navorsingsontwerp. Die rede vir my keuse word deur Merriam (in Henning, 2004:41) belig:

“A case study design is employed to gain an in-depth understanding of the situation and meaning for those involved. The interest is in process rather than outcomes, in context rather than a specific variable, in discovery rather than confirmation”.

Henning (2004:41) sluit hierby aan deur te postuleer dat 'n gevalllestudie fokus op 'n spesifieke fenomeen met duidelik identifiseerbare grense. 'n Gevalllestudie is 'n beskrywing van die hoe, waar, wanneer en hoekom dinge in die spesifieke situasie (geval) gebeur. Gedetailleerde inligting word sodoende gelewer en die uniekheid van elke individu word

erken (Searle, 1999:34). Die proses is dus deel van die uitkoms en die konteks is meer as net deel van die gevallestudie, die konteks is die geval self.

Ek vereenselwig my met die siening van Stake (2000:443) waar hy postuleer dat 'n geval nie gedefinieer word deur die metode wat gevolg word nie, maar eerder deur die belangstelling in die spesifieke geval. "*Case study is not a methodological choice but a choice of what is to be studied.*" 'n Gevallestudie-ontwerp is een van die mees geskikte ontwerpe wanneer sosiale vraagstukke in die konteks van die werklike lewe ondersoek word, aangesien die fokus gerig word op die uniekheid en kompleksiteit van die geval opsigself (Shen, 2009:23; Fouché & Delport in De vos, 2003:275; Sturman, 1999:103). Ek ondersteun Hitchcock en Hughes (in Cohen *et al.*, 2000:181) se benadering aangaande gevallestudies. Hulle postuleer dat gevallestudies spesifiek waardevol is in gevalle waar die navorser min of geen beheer het oor die gebeure wat ondersoek word nie. Bogenoemde korreleer met my interpretivistiese en sosiaal-konstruktivistiese paradigma wat fokus op die verstaan van die subjektief betekende ervarings van die individu soos gekonstrueer in elkeen se subjektiewe wêreld.

Die spesifieke tipe kwalitatiewe gevallestudie word onderskei deur die grootte van die geval asook deur die doel van die data. In terme van die doel van die ondersoek onderskei Merriam (1998:38-39) tussen beskrywende gevallestudies ('n fenomeen word narratief beskryf), interpretivistiese gevallestudies ('n konseptuele kategorie word ontwikkel ten einde 'n teoretiese aanname te illustreer, ondersteun of uit te daag) en evaluerende gevallestudies ('n fenomeen word verduidelik en beoordeel). Creswell (2007:74) onderskei tussen 'n enkel-instrumentele gevallestudie, 'n kollektiewe of veelvuldige gevallestudie en 'n intrinsieke gevallestudie. Tydens 'n enkel-instrumentele gevallestudie fokus die navorser op een fenomeen en kies dus slegs een "*bounded case*" (gebonde gevallestudie) om die ondersoek in te onderneem. In 'n veelvuldige of kollektiewe gevallestudie-ontwerp fokus die navorser ook op een fenomeen, maar kies veelvuldige gebonde gevalle, waarin die fenomeen geïllustreer kan word. Tydens 'n intrinsieke gevallestudie-ontwerp val die fokus op die geval op sigself, wat presenter met 'n ongewone of unieke situasie, soos met die evaluering van 'n spesifieke program.

Die navorsingsontwerp wat in hierdie studie gebruik word, is 'n veelvuldige, interpretivistiese gevallestudie-ontwerp, aangesien ek 'n spesifieke fenomeen ondersoek ten einde 'n begrypende verklaring te vorm ten opsigte van die fenomeen, nadat die fenomeen geëksamineer is teen die teoretiese aannames. Die veelvuldige gevallestudie-ontwerp skep die ruimte om die konteks van meer as een hersaamgestelde gesin as 'n uniekheid te hanteer. Die veelvuldige gevallestudie-ontwerp in hierdie studie word geanker deur die bio-ekologiese

sisteemteorie, aangesien dié multidimensionele model van ontwikkeling kontekstueel gebonde is. Die interaksie tussen die konteks en die gebeure van die middel-adolesent se benutting van veerkrag is die data wat geanaliseer moet word. Die spesifieke fenomeen wat ondersoek word, is dus veerkragbenutting. Die *geval* word dus soos volg gedefinieer: die konteks van 'n middel-adolesent van wie beide geskeide biologiese ouers hertrou het en wat vir die afgelope twee jaar in die hersaamgestelde gesinne van beide biologiese ouers funksioneer. Die biologiese ouer by wie die kind permanent woonagtig is, funksioneer in die middel-adolesent se primêre mikro-gesinsisteem. Die biologiese ouer by wie die kind slegs periodiek besoek aflê, funksioneer in die middel-adolesent se sekondêre mikro-gesinsisteem.

Bogenoemde word beskou as 'n gebonde geval aangesien die gevallestudie afgegrens word deur duidelike gedefinieerde grense. Verder kan die gevallestudie beskryf word as 'n toepaslike sisteem waarbinne ek gedetailleerde informasie kan versamel deur die gebruikmaking van 'n verskeidenheid strategieë oor 'n bepaalde tydperk (Creswell, 2003:14; Creswell, 1998:61). Yin (in Creswell, 2007:74) postuleer dat veelvuldige gevallestudies gebruik maak van die logika van herhaling, waar die navorser die prosedures vir elke geval herhaal. As 'n algemene reël, is kwalitatiewe navorsers huiwerig om van een gevallestudie tot 'n ander te veralgemeen, aangesien die konteks van die gevalle verskil. Waar die enkel-instrumentele gevallestudie beperk is met betrekking tot vergelykbaarheid, is die voordeel van 'n veelvuldige gevallestudie-ontwerp dat dit die navorser in staat stel om nuwe teorie langs 'n induktiewe weg te genereer, wat verfyn word op grond van die vergelykende analise van die verskillende gevallestudies (Willing, 2001:74). Na afloop van analise van die eerste gevallestudie, kan teoretiese formulering ontwikkel word om nuwe teorie daar te stel. Tentatiewe hipoteses kan dan verken word in die daaropvolgende analise van die ander gevallestudies, ofskoon daar steeds nie op veralgemening aanspraak gemaak word nie. Gevallestudies word dus so gekies dat vergelykings tussen gevalle en konsepte gemaak kan word sodat insig uitgebrei en bevestig kan word.

'n Veelvuldige gevallestudie-ontwerp het egter potensiële uitdagings wat ek as navorser deeglik moet oorweeg. Eerstens word ek tydens die studie verbind daartoe om my eie vooroordele en aannames tot die minimum te beperk. Aangesien ek as interpretivistiese navorser die navorsingsinstrument is, word ek genoodsaak om hierdie uitdaging aan te spreek deur deurgaans **bewus** te bly van die moontlike **invloed** van my eie subjektiewe vooroordele en aannames en daarom is die gebruik van 'n reflektiewe joernaal van kardinale belang. (Denzin & Lincol, 2000:439). Hierbenewens moet die proses van navorsing asook die resultate voortdurend met my studieleier bespreek word. Sodoende word die

moontlikheid van 'n eensydige interpretasie beperk. 'n Tweede uitdaging van die gevallestudie-ontwerp hou verband met die gebrekkige veralgemeenbaarheid van resultate (Mouton, 2001:149). Binne die konteks van hierdie studie is dit nie my intensie om resultate te veralgemeen nie, aangesien elke hersaamgestelde gesin binne 'n unieke konteks funksioneer en daarbenewens is elke deelnemer se data uniek. (McMillan & Schumacher, 2001:15-18). Deur die deeglike beskrywing van die navorsingsprosesse en konteks van elke gevallestudie word die moontlikheid egter geskep dat sekere bevindinge van hierdie studie wel oorgedra sal kan word na situasies in soortgelyke mikro-gesinsisteme.

Aangesien ek as interpretivistiese navorser die middel-adolesent se subjektiewe ervarings, belewenisse, denke, opinies, persepsies, interaksies en veerkragbenutting in die konteks van die hersaamgestelde gesin verken (Creswell, 2002:521), kan ek dus nie anders as om van narratiewe gesprekke as data-insamelingsmetode gebruik te maak nie. Waar die gevallestudie-ontwerp gemoeid is met die ryke en deeglike beskrywing van relevante gebeure-in-konteks, met betrekking tot die verskynsel wat ondersoek word, word die *formaat van beskrywing* deur die narratiewe werkwyse gedefinieer. Vervolgens 'n bespreking van die essensies van 'n narratiewe werkswyse.

3.3.2 Narratiewe werkswyse

Verskeie variasies van benaderings, uitgangspunte en definisies word in die literatuur uiteengesit van wat narratiewe navorsing navorsingsmetodologies behels (Clandinin & Connelly, 2000:20; Gilbert, 2000:64; McLeod, 2001:104; Plummer, 2001:186; Polkinghorne, 1988:13; Riessmann, 1993:3; Riessmann, 2002a:307). Tot dusver kon geen konsensus onder die akademiëci bereik word aangaande 'n helder definisie van wat 'n narratief is nie. Plummer (2001:186) bespreek die debat rondom die definisie van 'n narratief soos volg:

“There is no consensus on the term’s meaning. Yet what is clear is that the narrative of a life is not the life; and life narratives conform much less to the contours of the life as lived than they do to the conventions and practices of narrative writing”.

Nadat ek al die bogenoemde literatuur bestudeer het, het ek ook tot die gevolgtrekking gekom dat daar nie 'n enkele “korrekte” manier is om narratiewe navorsing te doen nie. Gevolglik gaan ek net 'n oorsigtelike bespreking onderneem van die definisies wat die helderste tot my navorsingsbehoefte spreek.

Narratiewe navorsing is 'n manier om ervarings te probeer verstaan deur 'n samewerkende verhouding te stig tussen die navorser en deelnemers oor 'n tydperk, in 'n sekere plek of

verskeie plekke, asook in sosiale interaksie met die omgewing. “*Narrative inquiry is stories lived and told*” (Clandinin & Connelly, 2000:20). ’n Narratief is ’n storie van gebeure en individuele ervarings, wat meestal in ’n kronologiese volgorde vertel word, met die doel om mee te deel, te verstaan en sin te maak van die ervarings en belewenisse. Individue gee tot ’n groot mate sin en betekenis aan hul ervarings deur dit aan ander te kommunikeer in die vorm van *stories* en hulle verstaan dus hulself beter deur die vertel en aanhoor van hul eie stories (McLeod, 2001:104). Indien die persoon nie sy gedagtes kan artikuleer nie, bly sy ervarings en persepsies persoonlik begrens. Met die artikulering en vertel van stories verkry die individu duidelikheid oor sy denke wat andersins vaag, wollerig, deurmekaar en onderontwikkeld sou bly voortbestaan het (Creswell, 2002:525). ’n *Vertelling of narratief* is dus die *menslike* handeling waar verskeie ervarings en persepsies betekenis kry en duidelik word vir die self of vir ander in terme van die persoon se eie persoonlike veronderstellings, waardes en norme (Polkinghorne, 1988:1).

Narratiewe skep dus nie alleenlik kategorieë vir die interpretering van gebeure nie, maar bind die individu en gebeure ook saam in verstaanbare patrone. Die individu vestig dus beide orde en sosiale verbindings deur die vertel van stories (Gilbert, 2000:65): “*Narration is the forward movement of a description of actions and events that makes the backward action of self-understanding possible*” Gilbert (2000:64). Narratiewe navorsing poog dus om die ervarings wat deur individue beleef en deur middel van stories vertel word, te verstaan en weer in die vorm van ’n narratief weer te gee (Creswell, 2002:525). Volgens Lieblich, Tuval-Mashiach en Zilber (1998:72) is die doelwitte van narratiewe navorsing: (1) om die navorser te help om die innerlike of subjektiewe wêreld van persone te kan verstaan, hoe hulle dink oor hul eie ervarings, situasies, probleme en die lewe in die algemeen; (2) om vir die individu “insig” te verskaf sodat die individu duidelikheid kan verkry oor ervarings wat in die verlede betekenisloos of onverstaanbaar was; (3) om aan die leser inligting weer te gee van hoe dit moet wees om by die betrokke persoon betrokke te wees; (4) om op ’n effektiewe manier die sosiale en historiese wêreld waarin die persoon leef, te kan weergee; en (5) om die oorsake en betekenis van gebeure, ervarings en omstandighede van die individu se lewe te belig.

Kenyon en Randall (1997:17) onderskei tussen vier dimensies van lewenstories. Die eerste dimensie is ’n *strukturele* storie wat die sosiale gedragslyne en magsverhoudings in die gemeenskap insluit. Hierdie kulturele beleide kan moontlik persoonlike stories beïnvloed (Josselson *et al.*, 2003:8). Die tweede dimensie bestaan uit ’n *sosiale storie* wat sosiale betekenis wat met storievertelling geassosieer word, insluit. Die *interpersoonlike storie* vorm die derde dimensie van die lewenstorie en handel oor verhoudings tussen individue. Laastens is daar ’n dimensie van persoonlike betekenisgewing, wat dus die *persoonlike storie* vorm.

Persoonlike storievertelling maak dit moontlik vir die individu om sin te maak vanuit persoonlike ervarings om sodoende sy/haar eie lewe te aanvaar en eienaarskap daarvan te neem. Ons **word** dus die stories wat ons self vertel (Kenyon & Randall, 1997:17)

Narratiewe navorsing het daarom ten doel om te verstaan **hoe** individue hul sosiale omstandighede ervaar en nie om die “feite” of verduidelikings van die “waarheid” te gee nie:

“When talking about their lives, people sometimes forget a lot, exaggerate, become confused, and get things wrong. Yet they are revealing truths. These truths don’t reveal the past “as it actually was”, aspiring to a standard of objectivity. They give us instead the truths of our experiences... Unlike the Truth of the scientific ideal, the truths of personal narratives are neither open to proof nor self-evident. We come to understand them only through interpretation, paying careful attention to the contexts that shape their creation and the world views that inform them” (Riessman, 2002b:235).

Polkinghorne (1988:158) stel dit duidelik dat ’n narratiewe benadering ’n spesifieke begrip impliseer van wat kennis en waarheid beteken. Narratiewe produseer nie ’n soort kennis wat gebruik kan word om die toekoms te voorspel nie en bestaan ook nie uit norms wat gebruik kan word om mense se gedrag te beheer nie. Narratiewe produseer in teenstelling kennis wat die verstaan van menslike gedrag verdiep, vergroot, verryk en verhelder (Polkinghorne, 1988:159). Kennis soos deur narratiewe na vore gebring, is dus die resultaat van die interaksie tussen die navorser en die deelnemers. Hierdie kennis is verkennend en tentatief van aard, aangesien dit die lewens van individue beskryf om sodoende ’n dieper begrip te kan vorm van persoonlike ervarings asook die betekenis wat elke individu aan hierdie ervarings heg. Die sosiaal-konstruktivistiese paradigma sluit baie duidelik hierby aan, aangesien individue voortdurend besig is om realiteite te konstrueer en veelvuldige subjektiewe betekenis aan hul ervarings van die realiteit te heg. Hierdie veelvuldigheid maak elke individu se persepsie van die waarheid dus geldig (Jansen, 2004:382).

’n Rede waarom ek ’n narratiewe werkswyse gekies het is omdat die data die elke-dag-se-gewone lewensomstandighede is wat bekend is aan die verteller (Riessman, 1993:2). Een van die “suiwerste kanale” waardeur meer insig en begrip van die innerlike wêreld van ’n individu kan bekom word is die verbale oordrag en stories wat individue vertel oor hul lewens en hoe hulle die realiteit ervaar. Met ander woorde, narratiewe verskaf toegang tot ’n individu se identiteit en persoonlikheid (Lieblich *et al.*, 1998:8). Ek gaan die narratiewe van die elke-dag-se gebeure in die lewe van die middel-adolesent wat binne die konteks van die hersaamgestelde gesin funksioneer, as data opneem, met die doel om tot begrip en diepere

insigte te kan kom aangaande die middel-adolesent se veerkragbenutting in sy/haar beweging tussen die primêre- en sekondêre mikro-gesinsisteme. Ek gaan op die middel-adolesent se persoonlike subjektiewe ervarings fokus, maar, soos Josselson, Lieblich en McAdams (2003:8) beklemtoon, is ek bewus daarvan dat individue se narratiewe nie alleenlik hulle eie betekenisgewing reflekteer nie, maar ook die temas van die gemeenskap en kultuur waaraan hulle verbonde is. Die middel-adolesent se persoonlike narratiewe moet dus gesien word in die konteks van die kultuur van die hersaamgestelde gesin waaraan hulle verbonde is. Samewerking staan sentraal tot 'n narratiewe werkswyse, aangesien die klem val op die luister na, en aandag gee aan, die deelnemers se standpunte. My epistemologiese oortuiging steun dus hierdie tipe van werkswyse, aangesien ek glo dat kennis, in die sin van die *verstaan* van 'n individu se identiteit en realiteit, relatief, veelvuldig en subjektief is en dat ek as navorser en die middel-adolesente as deelnemers hierdie *verstaan* gesamentlik moet konstrueer.

In die proses om elke middel-adolesent se persoonlike storie, wat binne 'n sosiale storie vervat is, te verstaan, identifiseer ek my met die werk van Kenyon en Randall (1997:15-17, 28-30). Hierdie skrywers postuleer dat ons nie net lewenstories **het** nie, maar dat ons ons stories **is**. Stories is kognitief van aard, aangesien hulle idees bevat, hulle is affektief van aard, aangesien emosies betrokke is en hulle bevat ook wilshandeling, omdat gedrag betrokke is. Die individu se denke, emosies, dade en persoonlike identiteit kan dus deur stories verstaan word. Aangesien hierdie elemente die fundamentele basis van die mens se bestaan vorm, kan 'n storie dus as 'n ontologiese metafoer beskou word.

Tot dusver het ek aspekte van my navorsingsmetodologiese beplanning bespreek wat nie onderhewig is aan enige veranderinge nie. Metafories gesien vorm die bogenoemde afdelings my studie se fondament wat vas en stewig staan. Vervolgens gaan ek die meer aanpasbare metodologiese aspekte van die studie, naamlik die seleksie van die deelnemers, die data-insamelingstegnieke en die proses van data-analise bespreek.

3.3.3 Seleksie van deelnemers

Aangesien die doel van my kwalitatiewe studie is om tot 'n besondere vorm van begryping van die fenomeen van veerkragbenutting, vanuit die deelnemer se perspektief, te kom (Merriam, 2002:12), gaan ek verduidelik waarom ek spesifieke insluitingskriteria tydens 'n doelmatige steekproeftrekking wil gebruik, in die proses waar ek deelnemers "met my hand" gaan uitsoek: "*In purposive sampling, researchers handpick the cases to be included in the sample on the basis of their judgement of their typicality*" (Cohen *et al.*, 2000:103).

Eerstens is ek op soek na spesifieke deelnemers, “*who can travel with me on my journey towards more knowledge ...*” (Henning, 2004:71), deelnemers wat behulpsaam kan wees in die verdere uitbouing van die substantiewe teorieë aangaande egskeiding, die vorming van hersaamgestelde gesinne asook veerkragbenutting (Merriam, 1998:61). Ek wil spesifiek adolessente as deelnemers gebruik, aangesien hulle in die eerste plek ’n ontwikkelingsfase bereik het waarin die kapasiteit van abstrakte denke en taalvaardighede beter ontwikkel is as by jonger kinders. Hulle sal dus meer insigvol en woordryk oor hulle ervarings kan gesels. Ek besef ook hierby dat ek makliker en meer direk met die adolessent sal kan kommunikeer as wat die geval sou wees met ’n jonger kind wat ’n meer indirekte benadering sou vereis. Tweedens word die adolessent se ontwikkelingsfase gekenmerk deur ’n verhoogde bewustheid van sosiale verhoudings met hul ouers en portuurgroep (Ackerman, 2001:107), dus sal hulle met meer insig kan gesels oor hul verhouding met hul biologiese asook “stief”ouers.

Aangesien adolessensie na die breë ontwikkelingsfase tussen kindwees en volwassenheid verwys, strek hierdie fase vanaf ongeveer 11 jaar tot 21-jarige ouderdom. Met ander woorde, adolessensie strek van skoolgaande individue tot individue wat nie meer skoolgaan nie of reeds werk of na-skoolse opleiding ondergaan. Ek wil spesifiek die middel-adolessente wat in die ouderdomsgroep van 14-17 jaar val by my studie betrek, aangesien ek hul veerkragbenutting in die konteks van die hersaamgestelde **gesin** wil ondersoek waar hulle tussen hul twee mikro-gesinsisteme beweeg. Die moontlikheid bestaan dat ouer adolessente (18 jaar en ouer) reeds die ouerhuis kan verlaat het. Jonger adolessente (11-13 jaar oud) funksioneer in die begin van hul ontwikkelingsfase en die moontlikheid bestaan dat hul kapasiteit van abstrakte denke en taalvaardighede nog nie toereikend ontwikkel is vir ryk narratiewe van hul ervarings nie.

’n Verdere seleksiekriterium vir my steekproef behels dat beide geskeide biologiese ouers hertrou het. Ten einde te verseker dat ’n redelike mate van aanpassing tussen die ouers en kind/ers in die hersaamgestelde gesinne bereik is, soos in 2.3.2.2 uiteengesit word, word vereis dat die middel-adolessent reeds vir ’n tydperk van minstens twee jaar in die hersaamgestelde gesinne van beide biologiese ouers funksioneer.

Ten slotte sal slegs Afrikaanssprekende deelnemers betrek word, aangesien die gebruik van metafore as een van die metodes van data-analise beoog word, en simboliese betekenis in die beskrywing van ervarings by wyse van metafore by middel-adolessente uit verskillende taal/kultuurgroepe mag verskil.

Die deelnemers gaan geïdentifiseer word vanuit die aanmeldings vir beroepsoriënterings-ondersoeke in my privaat praktyk. Graad 9 leerders (middel-adolessente) besoek dikwels my praktyk met die doel om hulpverlening te ontvang ten einde ingeligte besluite rondom vakkeuses vir Gr. 10 te kan doen. Na afloop van die beroepsoriënteringsondersoek, op 'n tyd gekies as in die beste belang van die kliënt, sal 'n uitnodiging aan die middel-adolessente sowel as 'n versoek om toestemming aan hulle biologiese ouers gerig word om aan die studie deel te neem. Ek beoog om vier middel-adolessente (wat aan die seleksiekriteria voldoen), twee seuns en twee dogters, by my studie te betrek.

Die middel-adolessente verteenwoordig 'n "teoretiese" populasie, aangesien hulle die spreekbuise is vir die spesifieke onderwerp wat ondersoek word (Meriam, 2002:20). Die middel-adolessente is dus nie verteenwoordigend van die breë populasie van hersaamgestelde gesinne nie en bevindinge vanuit die data kan nie veralgemeen word nie. Ek erken dus die uniekheid van elke mikro-gesinsisteem, en meen dat deelname vanuit konstekste met minimum-variasie die moontlikheid skep van verdiepte (ryk) data-insameling en om stil te staan by 'n meer outentiek vergelykende data-analise ten opsigte van temas wat wel skyn te varieer.

3.3.4 Data-insamelingstegnieke

3.3.4.1 Inleiding

Plummer (in Mouton, 2001:173) meen dat narratiewe navorsing juis die subjektiewe realiteit van die individu, en spesifiek die proses van veranderings in totaliteit van die persoon binne sy betekenisvolle natuurlike omgewing, beklemtoon. Elke gevallestudie skep 'n ruimte waar die **konteks** van elke hersaamgestelde gesin as uniekheid erken word, en die interpretasie van data vind dus teen die agtergrond van die spesifieke middel-adolessent binne die unieke **konteks** van sy/haar hersaamgestelde gesin plaas. Die data wat ingesamel word, is data wat handel oor die algemene dag-tot-dag bestaan van middel-adolessente in die konteks van die hersaamgestelde gesin (Creswell, 2002:531), ten einde 'n reflektiewe en interpretivistiese begryping van hulle ervarings te kan vorm (Riessman, 1993:2). Die doel van data-insamelingstegnieke is nie alleenlik om data te bekom van die subjektiewe leefwêreld van elke individuele deelnemer, hoe hulle dink oor hulle ervarings, situasies en probleme nie, maar ook om 'n dinamiese interaksie tussen die navorser en die deelnemer te skep (Gilbert, 2000:65; Lieblich *et al.*, 1998:72). Clandinin en Connelly (2000:50) stel dit duidelik as "*to experience an experience*".

Ten einde 'n volledige, gedetailleerde beeld van elke middel-adolessent se emosionele belevings, ervarings, persepsies en gedagtepatrone te verkry om sodoende op die fenomeen van veerkragbenutting te kan fokus, sal gespreksgeleenthede per deelnemer oor 'n tydperk van ses maande geskep word. Ek gaan verder poog om die sosiale en historiese wêreld waarin elke deelnemer leef effektief weer te gee, om die ervarings te verwerf van hoe dit werklik is om met die spesifieke middel-adolessent in verhouding te staan, ten einde in die analise en interpretasie-fase die oorsake en betekenis van relevante gebeure en ervarings in die lewe van dié middel-adolessent te verhelder (Lieblich *et al.*, 1998:72).

Ek gaan gebruik maak van verskeie strategieë om data in te samel, wat my in staat sal stel om die data te vergelyk en te bevestig (McMillan & Schumacher, 2001:428). Die strategieë wat ek sal aanlê in 'n triangulasie-handeling behels informele gesprekvoering, ongestruktureerde narratiewe gesprekvoering, 'n narratiewe tegniek ("FACE"-instrument), observasie, veldnotas en reflektiewe navorser-joernalisering.

3.3.4.2 Informele gesprek

Vanuit my opleiding as opvoedkundige sielkundige weet ek hoe belangrik is die eerste paar minute van elke ontmoeting met 'n kliënt. Dit is in hierdie kritieke tydgleuf waar verhouding gestig moet word, waar die kliënt in my teenwoordigheid moet veilig voel, waar die kliënt moet kan ervaar en beleef dat ek as terapeut vertrouwaardig is, om sodoende sy/haar lewens storie aan my te kan vertel. In die eerste paar minute sal ek 'n informele gesprek met die kliënt voer totdat ek agterkom die kliënt is ontspanne en meer op sy/haar gemak (Egan, 2002:42)

Alhoewel ek in hierdie studie nie funksioneer as die terapeut nie, maar wel as navorser en die primêre data-insamelings instrument is (Cohen *et al.*, 2000:312), sal ek ook bogenoemde aangeleerde vaardighede gebruik om 'n warm, spontane klimaat vir die deelnemers te skep sodat maksimale rapport kan plaasvind (Mouton & Marais, 1992:92). Informele gesprekvoering sal dus as ondersteunende data-genereringstrategie gebruik word, ten einde die ontwikkeling van die navorser-deelnemer verhouding te optimaliseer. 'n Informele gesprek impliseer 'n van-aangesig-tot-aangesig ontmoeting waar beide deelnemer en navorser as gelykstaande in die verhouding gesien word en waar die deelnemer keuses aangaande die tema en formaat van die gesprek kan uitoefen. Deur die skep van 'n informele atmosfeer word daar vir die deelnemer 'n geleentheid gebied om gemaklik en spontaan te kan gesels, wat die moontlikheid van nuwe outentieke data kan verhoog (Morse & Richards, 2002:95). Aangesien informele gesprekvoering nie op band opgeneem en

getranskribeer sal word nie, sal daar na afloop van elke gesprek deeglike veldnotas gemaak word. Die gebeure sal gereflekteer word teen die konteks waarin die gesprek plaasgevind het.

3.3.4.3 Ongestruktureerde narratiewe gesprek

“Interviewing is rather like a marriage: everybody knows what it is, an awful lot of people do it, and yet behind each closed door there is a world of secrets” (Oakley in Patton, 2002:340).

Kwalitatiewe onderhoudvoering begin met die aanname dat die perspektiewe en realiteite van ander betekenisvol en geldig is en daarom eksplisiet uitgespreek mag word (Patton, 2002:341). 'n Ongestruktureerde narratiewe gesprek is 'n in-diepte gesprek met 'n spesifieke doel, naamlik om toegelaat te word in die wêreld van 'n individu se realiteit. Hierdie tipe van onderhoud gee die deelnemers 'n geleentheid om hul stories te vertel met minimale inmenging deur die navorser. Ongestruktureerde narratiewe gesprekke is die mees toepaslike metode van data-insameling in studies waar die navorser ten doel het om die deelnemer se subjektiewe waarheid te verken (Morse & Richards, 2002:91,93). As opvoedkundige sielkundige is ek ook geskool in luistertegnieke. Deur empaties en reflektief te luister raak ek as navorser nouer by die belewing van die middel-adolessent betrokke. Empatiese luister beteken om *daar te wees*, saam met die individu, ten einde begrip te ontwikkel vir die individu se subjektiewe realiteit (Egan, 2002:76).

Die rol van die navorser is dus om te luister en die deelnemers die geleentheid te gee om hul stories te vertel. Indien onduidelikhede ontstaan, mag die navorser vrae vra. Onbeplande, nie-geantisipeerde vrae mag dus gebruik word terwille van duidelikheid. Ek stel ten doel om die deelnemers se betekenis wat hulle aan ervarings heg te begryp, om met respek, aktief, hul leefwêreld binne te gaan om sodoende hulle subjektiewe betekenisgewing en interpretasies van die hersaamgestelde gesinskonteks te verken. Ek besef dat indien ek struktuur aan die onderhoud gaan gee, die vloei van die deelnemer se storie beïnvloed gaan word. Die deelnemer word gesien as die sosiale akteur wat in interaksie met my as navorser is, maar terselfdertyd betrokke is by die beredenering van sy eie lewenstorie en so word 'n ongestruktureerde narratiewe gesprek op sigself gelaai met inligting oor spesifieke nuanses (Henning, 2004:57). Ek gaan dus die gesprek begin met 'n oop vraag, byvoorbeeld: “Vertel my van...”

Ek gaan die gebruik van metafore tydens die deelnemers se vertelling van hul stories aanmoedig. Booyse en Swanepoel (2007:97) postuleer dat 'n metafoor op 'n besondere verwoording van menslike denke en beredenering dui. Volgens hulle word metafore deur alle taalgebruikers aangewend om abstrakte begrippe verstaanbaar te maak. *“Metaphor is a significant technique of narrative. Economy of language is its hallmark; it says much in few words”* (Pearce, 1996:1). Die gebruik van visuele beelde en simbole kan moontlik bydra tot dieper ekspressie en selfs projeksie van die middel-adolessent se denke, emosies en ervaringswêreld.

3.3.4.4 Narratiewe tegniek: “FACE”

“FACE” is 'n narratiewe terapeutiese tegniek wat ontwikkel is deur Lizelle Lötter (2007: www.face-emotions.co.za). Die akroniem “FACE” staan vir *“Facilitating Articulation and Competence of Emotions”*. Die produk bestaan uit vier-en-veertig kaartjies met verskillende emosie-gesigte wat *“emofaces”* genoem word en 'n rubber bandjie wat as die *“plotting-line”* bekend staan. Die doel van hierdie terapeutiese tegniek is om die proses te fasiliteer waar kliënte die geleentheid gegun word om hul emosies te identifiseer en narratief te verbaliseer om sodoende tot meer begrip en bemagtiging met betrekking tot hul eie emosies ten opsigte van gebeure in hul lewe te kan kom. Die kliënt en die terapeut sit albei waar daar genoeg spasie is om die kaarte uit te lê. Die eerste stap is om die kliënt die geleentheid te gee om die emosies wat van toepassing is op sy/haar lewe te identifiseer met die volgende opdrag:

“Kyk na elke emosie-gesiggie-kaartjie en maak dan twee hopies. Die eerste hopie is vir die emosies wat jy moontlik op hierdie tydstip of fase in jou lewe ervaar. Die ander hopie is vir die emosies wat jy nie huidiglik ervaar of beleef nie. As jy onseker is oor 'n emosie, plaas die kaartjie op die hopie van “hoe jy voel”. Jy is welkom om die kaartjies voortdurend tussen die twee hopies rond te skuif.”

Die volgende fase word die *“plotting-phase”* genoem waar die kliënt die geleentheid gegee word om die emosies in die hopie van huidige ervaring te sorteer in terme van die intensiteit daarvan. Die rubber-bandjie word in die middel van die werkspasie geplaas met die volgende verduideliking:

“Hierdie bandjie dien as 'n lyn waarvolgens jy nou kan werk. Die spasie bokant die lyn beteken “hoog” en die spasie onder die lyn beteken “laag”. Die spasie op die lyn beteken “middelmag”. Neem nou die hopie kaartjies wat jou huidige emosies

identifiseer en plaas die kaartjies ooreenkomstig die intensiteit waarmee jy elkeen ervaar.”

Nadat die kliënt sy/haar emosies op die tafel uitgepak het, begin die verkenningsproses. Die kliënt word nou versoek om die “storie” van die uitgepakte emosies te vertel. Tydens hierdie proses word emosies wat deel is van dieselfde “storie” of situasie saam gegroepeer. Sodoende verkry die terapeut sowel as die kliënt ’n dieper insig in die emosionele dimensie van die self. Deur middel van ’n interaktiewe proses word die kliënt gelei om sy/haar emosies te erken, te identifiseer en te verbaliseer wat moontlik sal kan aanleiding gee tot die verligting van emosionele ongemak (Lötter 2007: www.face-emotions.co.za). Anders as in ’n terapeutiese situasie sal ek die tegniek slegs as aanvulling tot die onderhoude gebruik ter wille van meer duidelikheid.

3.3.4.5 Observasie

Observasies tydens kwalitatiewe navorsing plaas die navorser binne die fenomenologiese kompleksiteit van die deelnemer se wêreld, waar situasies ontvou en verbindings met sosiale realiteite oor ’n tydperk gevorm word. Die kwalitatiewe navorser poog dus om die dinamiek van gebeure vas te vang asook om intensionaliteit en patrone van gedrag te kan waarneem (Cohen *et al.*, 2000:306). Patton (2002:260) sowel as Henning (2004:81) beklemtoon die belangrikheid van die bevoegdheid van die navorser as observeerder. Die navorser moet beseft dat observasies nie net lukraak gedoen kan word nie, aangesien dit ’n kardinale deel uitmaak van die finale navorsing-tekst. Gedissiplineerde opleiding en deeglike, nougesette beplanning word as voorwaarde gestel. Patton (2002:260) definieer ’n bevoegde observeerder as ’n navorser wat weet hoe om aandag te gee om te sien wat gesien moet word en om te hoor wat gehoor moet word; wat oor ’n beskrywende skryfstyl beskik om weer te gee wat waargeneem word; wat op ’n gedissiplineerde wyse veldnotas kan aanteken, wat die verskil tussen toepaslike en onbeduidende inligting kan insien en nie oorweldig word deur die beskrywing van laasgenoemde nie; wat nougesette metodes gebruik om observasies te valideer en te trianguleer en wat oor die vermoë beskik om selfkennis en selfonthulling aan die dag te lê om sodoende te kan reflekteer oor eie persoonlike perspektiewe en impak op die situasie.

Aangesien observasiedata as ondersteunend tot die ongestruktureerde narratiewe gesprekvoering, informele gesprekke en die narratiewe tegniek gebruik gaan word, is dit wat geobserveer (gesien en gehoor) word dus die navorser se weergawe van wat voor hom/haar gebeur. Henning (2004:81) stel dit soos volg:

“The interpretive researcher searches for the way in which the social actors make meaning on the stage of action that she is observing. She thus observes and records in such a way that she will be able to use these data as building blocks when, ultimately the “bricoleur” becomes the author of the research text”.

As outeur van die navorsingteks beteken dit dat ek die geobserveerde data op twee verskillende maniere gaan benader. In die eerste plek vind observasie plaas deur die direkte kontak met die “akteurs” of deelnemers waar hulle hul proses van betekenisgewing aan my gaan voorhou. Hierdie betekenisgewing word duidelik in wat hulle sê en doen, hoe hulle dinge sê en binne watter konteks hulle ervarings na vore kom. Daar sal hoofsaaklik gelet word op die deelnemers se nie-verbale gedrag, onder andere stemtoon, oogkontak, en gebare asook die verbale taalstrukture wat gebruik word. Tweedens vind “observasie” plaas wanneer ek die gedokumenteerde notas, getranskribeerde stories en inligting vanuit die toepassing van die narratiewe tegniek “FACE” bestudeer.

Interpretasie van die subjektiewe realiteit van die deelnemers vind dus twee keer plaas. Eerstens deur die voorstelling en interpretasies van die deelnemers in ’n besondere konteks en tweedens deur middel van die teks wat gebou is vanuit die observasies. Wanneer die navorser die rol van die outeur aanneem en die finale teks aan die leser voorhou, interpreteer die leser die reeds twee-keer-geïnterpreteerde realiteit (Henning, 2002:82). Nougeseette observasies is dus van kardinale belang.

Veldnotas vorm die geskrewe weergawe van my ervarings van die data-insameling en dien as belangrike inligting wat as boustene tot begrip in totaliteit kan dien (Greef, 2002:304). Dit wat dus waargeneem en aangeteken word, is die subjektiewe weergawe deur my as die navorser, van “dit wat daar gebeur” (Henning, 2002:82).

3.3.4.6 Reflektiewe navorserjoernalisering

Die term reflektiwiteit word as sinoniem tot kwalitatiewe navorsing gebruik, aangesien hierdie term die belangrikheid van self-bewustheid, kulturele bewustheid en eienaarskap van die navorser se eie perspektiewe beklemtoon (Hatch, 2002:10). Swart (1994:43) postuleer dat refleksie ’n handeling van doelbewuste besinning oor ’n saak behels. ’n Joernaal is ’n persoonlike werkboek wat eerlik en spontaan bygehou word met tydigte notering van geselekteerde, gedateerde gevoelens, gedagtes asook gedrag. ’n Reflektiewe joernaal gee aan die navorser ’n ruimte waar daar vrylik en spontaan gereflekteer word oor die navorsingsproses. Dit is ’n ruimte waar die navorser die geleentheid gegun word om met hom/haarself te “praat” aangaande bekommernisse, vrese en frustrasies en ook om soms

sukseste te vier (Hatch, 2002:88). Refleksie vereis dus voortdurende duidelike kritiese selfrefleksie, selfkennis en die bereidwilligheid om ondersoek in te stel na hoe die navorser moontlik beïnvloed kan word deur wat gehoor, gesien en verstaan word (Patton, 2002:299).

My rol as navorser word gerig deur my sosiale interaktiewe, subjektiewe posisie teenoor die realiteit wat ek wil bestudeer. Hierdie navorsing gaan dus deel van *my* wees. Ek kan myself nie hiervan losmaak nie, aangesien alles wat ek as navorser gaan navors en skryf, gekleur gaan word deur my persoonlike epistemologiese- en ontologiese aannames sowel as my eie ervarings en persoonlike betekenisgewing:

“In narrative inquiry, it is impossible (or if not impossible, then deliberately self-deceptive) as a researcher to stay silent or to present a kind of perfect, idealized, inquiring, moralizing self” (Clandinin & Connelly, 2000:62).

My reflektiewe joernaal bestaan uit drie dele, naamlik my daaglikse skedule, my persoonlike dagboek en aantekeninge oor die metodologie (Lincoln & Guba, 1985:327). Ofskoon kwalitatiewe navorsing fokus op die deelnemers se subjektiewe interpretasie van realiteit, kan my soeke na kennis beïnvloed word deur my eie perspektiewe en subjektiwiteit. Daarom is dit nodig om deeglike en duidelike joernaalinskrywings te doen ten einde te verseker dat die sosiale gebeure deur die oë van die middel-adolesent bestudeer word en nie deur my oë nie (Anderson & Arsenault, 1998:5).

3.3.5 Data-analise

Tydens kwalitatiewe navorsing is die analisering van die data onvermydelik interpretivisties (Cohen *et al.*, 2004:282). Terre Blanche en Kelly (2002:131) postuleer dat 'n interpretivistiese lens aanvaar dat individue se subjektiewe ervarings werklik is (ontologie) en dat individue se ervarings begryp kan word deur middel van 'n interaktiewe proses, waar daar geluister word wat hierdie individue vir die navorser wil vertel (epistemologie) en dat die metodologie wat die geskikste is vir hierdie taak, kwalitatiewe navorsingstegnieke is.

Met behulp van die gekose navorsingsontwerp (veelvuldige gevallestudie) en data-insamelingsmetodes (informele gesprek, ongestruktureerde narratiewe gesprekke, narratiewe tegniek: “FACE”, observasie en reflektiewe navorserjoernalisering) gaan ek sosiaal-konstruktivisties fokus op die analisering en interpretasie van die middel-adolesente se konstruering van betekenis. Creswell (2002:521) postuleer dat kwalitatiewe analise 'n sistematiese proses is van selektering, kategorisering, vergelyking en sintetisering en interpretering ten einde tot sinvolle gevolgtrekkings te kom. Henning (2004:109) gebruik die

term “*global analysis*” wanneer sy verwys na die proses waar data as geïntegreerd gesien en holisties benader moet word. Die data-analise proses is dus ’n interaktiewe proses waarin ek voortdurend heen en weer gaan beweeg tussen navorsingstekste, data-generering, data-analise en interpretasies (Mouton, 2001:168).

Die struktuur van die data sal logies georganiseer word deur middel van die intensiewe bestudering van die tekste (Henning 2004:109). Creswell (2002:527-529) postuleer dat die narratiewe data-insamelingsproses ’n aanvang neem wanneer die navorser die deelnemer versoek om sy/haar storie(s) eerstehands te vertel. Volgens hierdie outeur bestaan die lewenstories dikwels uit ’n begin, middel en einde wat aspekte insluit soos voorspellings, konflik, worstelings, karakters, intriges en oplossings van probleme. Nadat die storie/s van die deelnemers ingesamel is, *hervertel* die navorser die storie van elke deelnemer in die proses van data-analising. Die storie word “oorgeskryf” en subjektiewe betekenis daaraan gegee tydens die interpreteringsproses. Ek verskil egter van Creswell se woordkeuse van die *hervertel* van die deelnemer se storie tydens die analiseproses. Ek as navorser gaan metodologies gesien poog om nie die storie te *hervertel* nie, dus nie te herkonstrueer nie, maar wel te *oorvertel* (rekonstrueer, representeer) wanneer ek probeer sin maak van die verteller se werklikheid sover moontlik sonder om dit deur my eie singewing te herskep.

Nadat ek die onderhoude gevoer het, sal elke onderhoud getranskribeer word as primêre datatipe, aangesien ek dan die deelnemer se narratief kan herleef. Daarna sal ek die ander data, naamlik response tydens die “FACE”-prosedure, die gevoelsmatige botone wat deur middel van die gebruik van metafore gefigureer het, reflektiewe joernaalinskrywings en my geskrewe aantekeninge (veldnotas) en refleksies byvoeg, wat dan gesamentlik die rou data sal vorm. Die rou data sal vervolgens gesorteer word om drie narratiewe te vorm, wat gekaats sal word teen die drie sekondêre navorsingsvrae. Wanneer ek dié rou data begin analiseer, begin ek die verteller se storie “oorvertel”, sover moontlik met behoud van die verteller se eie formulering en verklaring.

In die eerste fase van analise sal ’n tematiese analise per narratief per deelnemer uitgevoer word. Temas sal geïdentifiseer word in terme van die insidente en verloop van gebeure. Clandinin en Connelly (2000:50) verwys na narratiewe navorsing as ’n driedimensionele narratiewe navorsingsruimte waar temporale tydsrame (kontinuiteit tussen verlede, hede en toekoms) die een dimensie vorm, die persoonlike en sosiale interaksie die tweede dimensie en die fisiese plek of konteks, of moontlik verskeie plekke en kontekste, die derde dimensie. In narratiewe navorsing word daar dus voortdurend op elk van die drie dimensies, wat dinamies in interaksie met mekaar staan, gefokus. Narratiewe navorsing is die voorstelling

van individuele ervarings binne 'n spesifieke konteks of plek, met 'n inwaartse en uitwaartse, vorentoe en agtertoe beweging binne die persoonlike narratief. Inwaartse beweging verteenwoordig interne aspekte soos emosies, hoop, etiese oortuigings en morele disposisie en die uitwaartse beweging is na die eksistensiële, die sosiale omgewing. Die vorentoe en agtertoe beweging verwys na tydsrame van die verlede, hede en toekoms. Bogenoemde tematiese analise word ingepas in die raam van die veelvuldige gevallestudie, aangesien die uniekheid van elke geval teen die konteks van die besondere hersaamgestelde gesin gekaats moet word alvorens daar op die driedimensionele narratiewe navorsingsruimte gefokus kan word.

In die tweede fase van data-analise sal intra-vergelykings gedoen word deur die geïdentifiseerde temas en metafore in elk van die drie narratiewe van 'n besondere deelnemer af te grens teen die konteks van die unieke hersaamgestelde gesinsituasie. Dus sal die data nooit uitmekaar gehaal en bloot in losstaande fragmente as kategorieë ingedeel word nie.

“It is a process of tracing the thinking pattern of the interviewees, or the pattern of action depicted in observation notes. The aim of this type of working of the data is to organise the data into a pattern that might not be clear in the data as presented in their raw state, but that comes to life because of the interpretation and organisation of the researcher”
(Henning, 2004:109).

Die interpretasie van die data sal in terme van die subjektiewe betekenis van die deelnemers beskryf word. Hierdie voorgestelde navorsing bied die geleentheid om die analise van data holisties, as 'n eenheid, te benader aangesien die geheel meer is as die somtotaal van die verskillende dele. Verskillende perspektiewe van die verskillende deelnemende middel-adolesente, soos dit manifesteer in hul eie oortuigings rakende hul veerkragbenutting binne die unieke, eiesoortige sosiale konteks van die hersaamgestelde gesin, sal ondersoek en beskryf word (Henning, 2004:20).

Die aanbieding van die data sal per geval sistematies geskied. Eerstens gaan ek die feitelike konteks van die deelnemer se mikro-gesinsisteme aan die hand van die bio-ekologiese sisteemteorie uiteensit. Daarna sal ek vervolg met 'n uiteensetting van die verloop van die narratiewe gesprekke en 'n analise van die deelnemer se narratief met betrekking tot sy/haar emosionele beleving en veerkragbenutting, soos deur my gerepresenteer. Elke deelnemer se veerkragbenutting sal ontleed word aan die hand van die drie sekondêre navorsingsvrae

(1.2), my bio-ekologiese definisie van 'n veerkragtige middel-adolesent (2.5.2) asook binne die eerste drie golwe van navorsing met betrekking tot veerkrag (2.4).

3.4 MY ROL AS NAVORSER

Die rol van die navorser word gedefinieer deur die paradigma vanwaaruit die studie vertrek. In kwalitatiewe navorsing is die navorser die hoof data-insamelingsinstrument. Die besluit lê dus by die navorser oor watter vrae gevra gaan word en in watter volgorde, en watter inligting meer uitbreiding benodig. Henning (2004:10) verwys na die *“human mind”* as die instrument van die kwalitatiewe navorsingsproses. Die navorser in totaliteit het dus 'n kritieke invloed op die kwaliteit van kennis wat gekonstrueer word aangesien die navorser die primêre persoon is wat kennis, in samewerking met die deelnemers, genereer en konstrueer. Morse (1994:225-226) is van mening dat 'n kwalitatiewe navorsingstudie so goed is soos die navorser wat die studie uitvoer, met ander woorde, die vaardighede en kennis waaroor die navorser beskik en wat gebruik word ten einde outentieke data te kan genereer en te interpreteer. Ek stem saam met Smit (in Henning, 2004:1) wat postuleer, *“Who interviews matters”*.

Ek as navorser beskou myself as 'n bevoegde persoon om 'n ryk en betekenisvolle kwalitatiewe studie uit te voer. As navorser wil ek myself vergelyk met 'n legkaart wat uit verskillende dele bestaan, maar wat slegs 'n geheel vorm as al die dele op 'n spesifieke manier in mekaar gepas word. Die dele van die legkaart is die verskillende rolle wat ek gaan vertolk ten einde hierdie studie te kan uitvoer. As een van hierdie dele nie ingepas word nie, sal die prentjie onvolledig bly. Elke individuele deel is 'n stukkie van wie ek is. Ek kan myself dus nie losmaak van wie en wat ek is nie en die dele kan nie losgemaak word van die geheel nie. My rol as navorser bestaan uit die volgende legkaartstukke: ek as navorser, ek as terapeut, ek as reflekteerder en ek as kenner van die vakgebied waarin ek my studie uitvoer.

As opvoedkundige sielkundige, wat as navorser optree binne gestelde etiese beginsels en riglyne, bly ek ook terapeut wat binne professioneel-etiese riglyne moet optree. My ervaring in praktyk sensitiseer my dus om ervarings van deelnemers te herken en erken. Ek beskik oor unieke interpersoonlike kommunikasie vaardighede en handhaaf 'n empatiese manier van onderhoudvoering aangesien ek dit verkies om te reflekteer oor wat gedurende die gesprek gebeur ten einde te verseker dat begrip optimaal gekonstrueer word.

Ek gaan al die vaardighede wat ek tans as terapeut gebruik (Egan, 2002:76, 119-121) optimaal aanwend in die navorsingsituasie. Ek wil en kan ook nie net 'n kliniese navorser sonder identiteit wees nie. Ek glo dat ek as navorser bevoeg is om 'n nie-bedreigende, sagte, empatiese posisie in te neem, aangesien ek die deelnemer se emosionele belewings van onder andere pyn, verleentheid, skuldgevoelens en lojaliteitskonflikte kan akkommodeer. My rol as terapeut word daarom deur my as komplementêrend tot die navorsingsproses gesien. Ek gaan poog om 'n warm, spontane klimaat vir die deelnemers te skep sodat hulle my met gemak kan vertrou en inligting aangaande hul unieke situasie met my kan deel (Mouton & Marais, 1992:92-93) en daarom sal die onderhoude in my praktyk geskied.

Die dilemma waarmee ek egter gekonfronteer word is die feit dat ek in die studie primêr 'n navorser is en nie 'n terapeut nie. Die vraag bly dus, hoe sal ek te werk gaan om te verseker dat ek in die proses van data-insameling werklik data insamel en nie slegs terapeutiese optree nie? Polkinghorne (1988:x) meen dat die konflik tussen navorser-wees en terapeut-wees slegs binne die narratiewe navorsing versoen kan word, aangesien die vertelling van 'n storie opsigself terapeutiese waarde het. Narratiewe navorsing impliseer 'n spesifieke begrip van wat kennis en waarheid beteken, kennis wat die verstaan van menslike gedrag verdiep, vergroot, verryk en verhelder (Polkinghorne, 1988:159). Ek besef verder dat ek voortdurend op my navorsing gefokus moet bly deur na spesifieke inligting te soek wat my sal help om dieper begrip en kennis van die fenomeen van veerkragbenutting te ontwikkel. Ten einde voortdurend bedag te bly op my identiteit en doelwitte binne die navorsing gaan konsekwente selfrefleksie nodig wees.

Ek weet ek sal moet hard werk aan my vermoë om 'n *"not-knowing"* posisie in te neem ten einde binne die sosiale konstruktivisme werklik 'n dieper begryping van die fenomeen te kan vorm. Ek verstaan dat kennis gekonstrueer gaan word deur die vrae wat ek gaan vra en die manier waarop ek na antwoorde gaan luister en daarop gaan repondeer asook hoe die middel-adolesente gaan repondeer op my vrae en aanmerkings. Ek sal dus voortdurend moet reflekteer oor my vermoë om te bly by dit wat die deelnemer op 'n spesifieke tydstip bereid is om met my te deel en om nie ongeduldig te raak en my eie agendas op te dring nie.

Ek stem saam met Alvesson en Sköldbberg (2000:2880) wat postuleer dat dit *"consistently admitting ambiguity"* is wat aan sosiale wetenskaplikes hul unieke kenmerk gee. Ek moet voortdurend bewus bly van my unieke styl van navorser wees asook my eie menswees en gaan poog om my studie konsekwent ooreenkomstig my ontologiese en epistemologiese

uitgangspunte uit te voer. Aangesien ek en die middel-adolescente konstant in interaksie met mekaar gaan wees, is dit belangrik dat ek bewus en sensitief bly met betrekking tot my waardes, veronderstellings, vooroordele en perspektiewe wat ek na die studie bring en wat 'n invloed op die studie kan uitoefen. Deur middel van selfrefleksie gaan ek voortdurend seker maak dat ek wesenlik ék bly en nie deur my vooroordele beïnvloed word nie.

As interpretivistiese navorser wil ek probeer sin maak uit die gevoelens, ervarings, sosiale situasies of verskynsels soos dit in die realiteit van elke middel-adolescent in die konteks van die hersaamgestelde gesin voorkom. My vakkundige kennis aangaande die konsepte van die hersaamgestelde gesin en veerkrag sal ek voortdurend ter syde plaas aangesien my kennis moontlik my navorsingsproses kan beïnvloed. Dit is dus belangrik om voortdurend 'n gedissiplineerde vorm van subjektiwiteit toe te pas met voortdurende bewustheid van my eie subjektiewe gevoelens of vooroordele wat die navorsingsproses kan beïnvloed (McMillan & Schumacher, 2001:411). Soos reeds gemeld, gaan ek die refleksiewe joernaal gebruik asook die insette van 'n eksterne studieleier om my sienswyses, gevoelens en opinies te evalueer ten einde bewus te bly van die invloed daarvan op my studie. Ten einde te verseker dat hierdie studie gaan getuig van *“good craftsmanship, honest communication and action* (Henning, 2004:147) sal die volgende kwaliteitsversekeringskriteria in oorweging geneem word.

3.5 Kwaliteitsversekeringskriteria

3.5.1 Inleiding

'n Kwalitatiewe studie het ten doel om die wêreld waarbinne die deelnemers leef te begryp en te interpreteer vanuit hulle verwysingsraamwerk. Aangesien die deelnemers self hul ervarings en observasies definieer, kan die data as betroubaar gereken word (Niemann, Niemann, Brazelle, Van Staden, & De Wet, 2000:285). Wat egter belangrik is, is die pogings wat aangewend word om die kwaliteit van bogenoemde data te verseker. Vervolgens ondersoek ek die kwaliteitversekeringskriteria van geloofwaardigheid, vertroubaarheid en toepaslikheid, wat ek gaan toepas ten einde 'n hoë kwaliteit van navorsing te verseker.

3.5.2 Geloofwaardigheid

Binne kwalitatiewe navorsing demonstreer geloofwaardigheid die wetenskaplikheid van die studie, met ander woorde, die mate waartoe die navorsingsontwerp en die data wat gegenereer word, die navorser toelaat om akkurate gevolgtrekkings oor die spesifieke verskynsel te maak (Lincoln & Guba, 1985:290). Die toets van geloofwaardigheid is die

ooreenkoms tussen die manier waarop die deelnemers die sosiale fenomeen waargeneem het en die wyse waarop die navorser die bevindinge weergee (McMillan & Schumacher, 2001:166). Geloofwaardigheid lê dus in die vertroue wat ander in my bevindinge kan hê danksy my akkuraatheid. Ek moet dus die ondersoek op so 'n manier uitvoer dat die fenomeen van veerkragbenutting akkuraat deur my uit die data geïdentifiseer en beskryf kan word.

Aangesien ek die primêre data-insamelingsinstrument is, sal ek deurentyd waak teen waarnemer-sydigheid in die vorm van moontlike subjektiwiteit en gevolglike sydigte waarnemings en interpretasie van die data. Ek sal doelbewus waarnemer-sydigheid probeer minimaliseer deur gebruik te maak van veelvuldige strategieë, ook genoem triangulasie van inligting. Om seker te maak dat die stemme van deelnemers nie verlore raak nie en dat moontlike vooroordeel beperk word, sal ek Henning (2004:7) se voorstel inkorporeer, naamlik:

“Complement this with a strong theoretical base (also termed the authority argument because it uses the respected researchers in the field as evidence) and a coherent convincing argument based on both empirical evidence, and the researcher’s understanding and logic. The evidence will thus come from the data and from theory that explicates and explains the data. It is in this articulated interpretation that the understanding and the explanation of the phenomenon lie – not in the presentation of organised and rearranged data”.

Die inhoud van die deelnemers se response sal dus in verband gebring word met die literatuur asook die teoretiese begronding van hierdie studie. Ek sal deurentyd poog om geloofwaardige bevindinge weer te gee deur die uniekheid van elke situasie met respek te hanteer sodat 'n in-diepte begrip verower kan word.

Breakwell (2000:247) waarsku egter teen die “navorser-effek” waar eienskappe van die navorser, soos byvoorbeeld geslag, ouderdom of beroepstatus, 'n invloed kan hê op die response van die deelnemer. So kan deelnemers byvoorbeeld hulle antwoorde op so 'n manier formuleer om die navorser se goedkeuring te verkry, of hulle gedrag aanpas aangesien hulle bewus is daarvan dat hulle deelnemers is aan 'n navorsingstudie. In hierdie studie sal sensitiwiteit vir die deelnemers se gedrag, asook enige verandering in gedrag, gehandhaaf word om outentieke response te bekom. Ek sal deurentyd poog om die deelnemers op hulle gemak te stel deur die handhawing van 'n gemaklike, ontspanne situasie. Die doel van die navorsing sal voor die aanvang van die onderhoude deeglik bespreek word met die oog op die uitskakeling van enige onduidelikheid of onsekerheid wat

die data-insameling sou kon beïnvloed. Die geloofwaardigheid van my studie lê dus in die wyse waarop ek die middel-adolessente se ervarings van veerkragbenutting in die konteks van die hersaamgestelde gesin outentiek sal kan laat verskyn en akkuraat gaan weergee.

3.5.3 Vertroubaarheid

Binne kwantitatiewe navorsing verwys betroubaarheid na die mate waarin resultate herhaalbaar sal wees met 'n soortgelyke steekproef. In kwalitatiewe navorsing is konsekwentheid van “resultate” bykans onmoontlik, aangesien menslike gedrag dinamies is en voortdurend beïnvloed word deur die konteks van deelnemers se omstandighede en dus gedurig anders blyk. Weens die feit dat daar soveel verskillende subjektiewe interpretasies van 'n verskynsel kan wees, is replisering van 'n spesifieke kwalitatiewe studie ook nooit moontlik nie.

Die belangrikste vraag vir die kwalitatiewe navorser behoort eerder te wees of die bevindings konsekwent is met die data wat ingesamel is. As interpretivistiese navorser is my doel nie om die “waarheid” weer te gee nie, maar eerder om veelvuldige realiteite te ontdek. Dus kan ek nie verwag om herhaaldelik dieselfde response te verkry nie, selfs nie eens met dieselfde deelnemer nie. Ek sal in my navorsing eerder streef na die vertroubaarheid van my bevindinge deurdat ek inligting op 'n verantwoordelike wyse inwin, analiseer en interpreteer. Aangesien narratiewe navorsing poog om te verstaan hoe individue hulle sosiale omstandighede ervaar en beleef en nie om antwoorde in die vorm van “feite” of “waarheid” te verskaf nie, is die *verhouding* tussen my as navorser en die deelnemer tydens die weergee van die subjektiewe “waarheid” belangrik. Riessman (2002:220) postuleer dat “*we cannot give voice, but we hear voices that we record and interpret*”. Die dilemma van die vertroubare weergee van narratiewe, die aanhoor, opskryf en interpretering van data en die posisionering van my as navorser sal dus konstante refleksie verg. As ondersteuning hiervan verwys neutraliteit na die mate waarin bevindings uitsluitlik 'n funksie is van die deelnemer en die konteks van die studie. Met ander woorde, die navorser se eie vooroordele tydens die navorsingsproses en formulering van navorsingsbevindings word nie by die studie se bevindings ingesluit nie (Lincoln & Guba, 1985:301). Neutraliteit is in hierdie studie egter nie heeltemal moontlik nie, aangesien ek as navorser-terapeut nie totaal buite die navorsing kan staan nie. Ek sal dus voortdurend op my eie posisie vanuit die narratiewe navorsingstoel moet reflekteer, aangesien 'n onbewuste of selfs moontlik doelbewuste persoonlike agenda die vertroubaarheid van die navorsingsbevindings kan beïnvloed.

Die onderhoude sal deur myself verbatim getranskribeer word ten einde 'n getroue weergawe van die inhoud van die onderhoude te verseker. Verdere strategieë wat ek gaan aanwend om vertroubaarheid te bevorder sluit onder andere in die voortdurende verifiëring van die inligting met die deelnemers om te verseker dat die inligting wat ingesamel is akkuraat is volgens elkeen se betekenis en bedoelings, asook triangulering van bevindinge deur van verskillende wyses van data-insameling (3.3.4) gebruik te maak.

3.5.4 Toepaslikheid

Kwalitatiewe navorsing bestudeer 'n verskynsel in sy unieke, natuurlike konteks. Dit is juis hierdie uniekheid van elke situasie wat meebring dat daar min sprake van veralgemeenbaarheid van resultate kan wees. As gevolg hiervan word daar in kwalitatiewe navorsing eerder na toepaslikheid van bevindinge verwys. Toepaslikheid behels die mate waarin bevindinge van 'n spesifieke ondersoek toegepas kan word of relevansie het in 'n vergelykbare konteks of met betrekking tot individue met soortgelyke persoonseienskappe (Lincoln & Guba, 1985:290). Die doel van my navorsing is nie om bevindings te veralgemeen nie, maar om verskillende perspektiewe en unieke kontekste te reflekteer, sodat soortgelyke situasies verstaan kan word en resultate van die studie prakties toegepas kan word in ander, verbandhoudende kontekste (McMillan & Schumacher, 2001:166). Ek gaan dus poog om 'n indiepte studie aangaande veerkragbenutting deur middel-adolessente in hersaamgestelde gesinne te onderneem in 'n poging om ander middel-adolessente in soortgelyke situasies beter te kan begryp en ondersteun.

3.6 ETIESE MAATREËLS

“A good qualitative study is one that has been conducted in an ethical manner”
(Merriam, 2002:29).

Die fundamentele beginsel wat alle etiese maatreëls van navorsing omsluit is dat die navorser te alle tye die veiligheid en welstand van die deelnemers moet kan verseker. Gesien in die lig van my rol as navorser (sien 3.4), waar my rolle onderskei, maar nie van mekaar geskei kan word nie, is ek 'n opvoedkundige sielkundige wat as navorser optree. Ek moet dus binne die gestelde etiese beginsels en riglyne funksioneer beide van die *Health Professions Council of South Africa (HPCSA)* as terapeut en die Fakulteit Opvoedkunde van die Universiteit van Pretoria, as akademiese navorser. Ek sal tydens alle interaksies met die deelnemers myself deurgaans onderwerp aan die gestelde etiese maatreëls ten einde te verseker dat my studie se verwagte teoretiese bydrae sonder enige vorm van benadeling van die deelnemers sal voortbou op die bestaande kennisbasis met betrekking

tot die aanpassing van adolessente van geskeide gesinne binne die hersaamgestelde gesin. Ek sal geen handeling wat buite die omvang van my sielkundige professie of navorsingsopleiding strek uitvoer nie.

Die beginsel van vrywillige deelname, wat impliseer dat die deelnemers vrywillig instem om aan die studie deel te neem en die reg het om enige tyd van die studie te onttrek, sal toegepas word. Die middel-adolessente deelnemers mag moontlik emosionele ongemak, spanning en sensitisering van probleemsituasies ervaar weens die sensitiwiteit van die onderwerp. Aangesien my opleiding in Opvoedkundige Sielkundige as basis vir my bevoegdheid dien, sal my ervaring in praktyk my sensitiseer om potensieel problematiese ervarings van deelnemers te herken en te erken. Indien emosionele ongemak wel deur die deelnemer in die verloop van die narratiewe gesprek ervaar word, sal ek op 'n terapeutiese wyse voortgaan met die gesprek ten einde die deelnemer te begelei om weer emosionele veiligheid te ervaar. Indien onttrekking die resultaat van moontlike emosionele ongemak is, sal ek die deelnemers daarvoor respekteer en uitnooi vir gratis terapeutiese intervensie. Die moontlikheid bestaan verder dat die middel-adolessente sekere verwagtinge van intervensie kan koester tydens die data-insamelingsproses. Ek sal die gesprekke met sensitiwiteit en respek voer en deurentyd bewus wees van die feit dat die deelnemers moontlik onrealistiese verwagtinge sal koester van hul deelname aan die studie. Daarom sal ek met die aanvang van elke gespreksgeleentheid die doel en prosedure van die studie duidelik maak.

Die beginsel van ingeligte toestemming sal gehandhaaf word, wat impliseer dat die deelnemende middel-adolessente asook die nie-deelnemende ouers deurgaans ten volle ingelig sal wees oor die doel en die proses van die navorsing en hulle instemming gee om aan die navorsingstudie deel te neem. Aangesien die doel van die navorsing hoofsaaklik wentel rondom begrip van die middel-adolessent se verloop van veerkragbenutting in die hersaamgestelde gesin gaan die data hoofsaaklik deur middel van ongestruktureerde narratiewe gesprekke met middel-adolessente verkry word. Dit beteken dus dat geen direkte invloed op die kind se algemene funksionering uitgeoefen gaan word nie, maar indringing mag op sigself moontlik wel 'n effek uitoefen. Volgens die Etiek Komitee van die Fakulteit Opvoedkunde van die Universiteit van Pretoria (2003) word indirekte indringing deur middel van 'n navorsingsprojek in dieselfde lig gesien as mediese prosedures. Volgens die Kinderwet 38 van 2005 kan 'n kind ouer as 12 jaar toestemming gee tot mediese prosedures met of sonder die ondersteuning van die ouer/voog/versorger. Ingeligte toestemming van 'n ouer/voog/versorger is dus nie 'n voorvereiste vir die middel-adolessent se deelname aan my studie nie. Vanweë die sensitiwiteit aangaande die onderwerp van my studie asook die

feit dat ek vanuit 'n bio-ekologiese sistemiese benadering my studie gaan uitvoer, verkies ek egter om die ouers se ingeligte toestemming te verkry. Afgesien van die ingeligte toestemming van die ouer/voog/versorger sal die potensiële deelnemende middel-adolescent die geleentheid gegee word om geskrewe ingeligte instemming tot deelname te gee.

Die beginsel van privaatheid, wat beteken dat die vertroulikheid en anonimiteit van deelnemers te alle tye beskerm sal word, sal toegepas word. Data wat ingesamel word sal as vertroulik hanteer word en alle eiename en plekname sal verander word ten einde anonimiteit te verseker. Skriftelike toestemming sal van deelnemers verkry word met betrekking tot die gebruik van die data vir die doeleindes van eksaminering en publikasie.

Die beginsel van vertrouwe, wat impliseer dat die deelnemers nie op enige wyse mislei sal word gedurende die navorsingproses of daarna nie, sal toegepas word. Ek sal voortdurend toesien dat die deelnemers presies weet wat van hul verwag word en deurgaans enige onduidelikhede met hulle bespreek. Alvorens die studie 'n aanvang kon neem, is die nodige goedkeuring verkry van die Etiese Komitee van die Fakulteit Opvoedkunde, Universiteit van Pretoria. Die studie sal verder deurlopend onder supervisie van die studieleier gedoen word.